

CHO'L YAYLOVLARDA LAZERLI TEKISLASH ORQALI CHORVA OZUQABOB EKINLARDAN YUQORI VA SIFATLI HOSIL OLIISH

Jurayev A.Q.

TIQXMMI MTU Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti dotsenti.

Ro'ziyeva Q.U.

TIQXMMI MTU Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti magistranti.

Najmiddinov M.M.

TIQXMMI MTU Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti talabasi.

ANNOTATSIYA

Maqolada notekis yerlarni lazerli tekislash ishlari orqali yerlarni tekislab, chorva ozuqabob yekin sifatida bedaning EMILIANO navini ekib yuqori hosil olinganligi to'g'risida keltirilgan.

Kalit so'zlar: *Lazerli tekislash, beda, Cho'l yaylov, ozuqa.*

ABSTRACT

The article quotes about the high yield obtained by planting the Beda EMILIANO variety as a cattle-fed crop, flattening the lands by laser leveling works of uneven lands.

Keywords: *laser leveling, alfalfa, Desert slope, feed.*

KIRISH

Mamlakatimiz ijtimoiy hayotida aholining oziq-ovqat mahsuloti xafsizligini yumshatish aholining bandligini taminlash turmush farovonligini yaxshilashning eng asosiy omillaridan biri o'rmon yer fondi yerlarini va cho'l-yaylov hududlaridan yangi yerlarni o'zlashtirish hamda qishloq xo'jalik ekinlarini yetishtirish orqali hal etish mumkin. Cho'l yaylov yerlaridan samarali resurstejamkor yo'l orqali mahsulot yetishtirish yer maydonini intensiv texnologiya asosida tekislash yani lazer tekislagich bilan kontur bo'ylab tekisligini taminlash yo'li bilan suv sarfini 30-35 foizga kamaytirish mineral o'g'itlar samaradorligini 25-30 foizga oshirish tuproqning ikkilamchi sho'rlanishini oldini olish hisobidan yerdan foydalanish koefitsentini 98 foizga yetkazish tuproq shamol eroziyasini oldini olish va yildan - yilga tuproq degradatsiyasini oldini olish tiklash va yaxshilash orqali har bir gektar yerdan sifatli yuqori ozuqa ekinlari hosildorligini olish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Yangitdan o'zlashtiriladigan cho'l -yaylovlarda yer maydonlarini nolivoy tekislikda ochib unda hozirgi kunda eng dolzarb bo'lgan lazer tekislagich vositasida

yer yuzasini kontur bo'ylab bir xil tekis holatga keltirib unda sug'oriladigan suvni iqtisod qilish sho'r parcha mavjud bo'lishining oldini olish mineral o'g'itlardan o'simlik to'liq foydalanishiga erishish yoki mineral o'g'itlarning suv orqali sizot suvlariga yuvilib ketishini oldini olish o'simliklarning bir xil holatda o'sib rivojlanishini taminlab cho'l –yaylovlarda ozuqabop ekinlar hosildorligini manitoring qilib yani o'zlashtirilgan tuproqlarning tabiiy unumdorligi va hosildorligini ilmiy izlanishlarda aniqlash.

Buxoro viloyati sharoitida asosan eskitdan sug'orib kelinayotgan yer maydonlarida dehqonchilik ishlari olib borilmoqda. Mavjud sug'oriladigan maydon vohada 405 ming gektar bo'lib shuning asosiy qismini 278 ming gektarini asosiy ekinlar yani paxta 105 ming gektar g'alla 66 ming gektar va beda makkajo'xori sabzavot poliz bog'-chorbog'lar tup plantatsiyalari issiqxonalar hamda 40 ming gektardan oshiqroq aholi tomarqa yerlarini tashkil etadi.

Viloyatimizda Varaxsha Qutchi O'rta –cho'l Qorovul –bozor massivi Olot va boshqa massivlar har bir tuman hududida cho'l-yaylov maydonlari mavjud bo'lib hozirgi kunda ularni har bir tuman 10 ming gektarini o'zlashtirish va 2030 yilgacha tuzilgan konsepsiyaga asosan 278 ming gektar yer o'zlashtirilib ularda dehqonchilik mahsulotlarini yetishtirish rejalashtirilgan. Joriy yilda Viloyatimizning barcha tumanlarida 10 ming gektardan ziyod yangi yerlarni o'zlashtirilsa bu jami viloyat bo'yicha 110 ming gektar yangitdan o'zlashtirishi rejalashtirilib olingan.

Yuqorida bayon qilingan fikrlarni asos sifatida ko'rsatib hozirgi paytgacha mamlakatimizda iqtisodiy inqiroz oqibatlari tasirida qishloq xo'jaligini suv xo'jaligini modernizatsiya qilish cho'l yaylovlarni o'rmon xo'jaligi yer maydonlarini o'zlashtirib mahsulot olish imkoniyati bo'lsada shularni amalga oshirishga imkoniyat cheklangan edi. Ammo yurtboshimizning yangi

Ag'dargichli Yer tekislagichlar ekin ekish oldidan tuproqqa ishlov berish uchun xizmat qiladi; ish organi harakat yo'nalishiga nisbatan bir oz kiya o'rnatilgan bir yoki bir nechta yassi yoki yoysimon ag'dargichlardan iborat. Bular 3 guruhga bo'linadi: yer tekislagich-mola, ekin ekish oldidan tuproqni tekislagich-yoygich va sudratma (volokusha)li Yer tekislagichlar sholi ekish uchun suv bostiriladigan dalalardagi notekisliklar 3 sm, egatdan sug'oriladigan dalalarda 5 sm, sun'iy yomg'irlatib sug'oriladigan dalalarda esa 10 sm dan oshmasligi lozim. Ag'dargichli Yer tekislagichlarning qamrov kengligi 6-8 m. Yer tekislagichmolaning ish organi gidrosilindr yerdamida old tomonga qiyalantirilganda tuproq notekisliklarni kesadi, orqaga qiyalantirilganda esa dala betini bir oz zichlaydi (molalaydi). Tekislagichyumshatkich tishli tirma (borona) bilan qo'shib ishlatiladi, u dala betini

10 sm chuqurlikda yumashatib, ketidan tekislab ketadi.

Lazer nivelirida tekislashning afzalliklari:

- sug'orishga sarflanadigan suv 20-25 foizga tejaladi;
- tuproq sho'rlanishining kamayshiga erishiladi;
- sug'orish vaqti, ishchi kuchi, energiya sarfi kamayadi;
- ekinlar bir tekisda unib chiqadi;
- ekinlar bir xil namlik va oziqa bilan ta'minlanadi;
- bug'doy-paxta hosili gektariga 4-7 s oshadi;
- yuqori hosil fermerlar uchun qo'shimcha daromad man'bai hisoblanadi.

Bugungi kun sug'orma dehqonchilik tizimida qishloq xo'jalik ekinlarini yetishtirishdagi suv resurslaridan samarali foydalanish - zahmatkash dehqon va fermerlarimiz faoliyatidagi eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

1-rasm. Beda urug'ini yekishdan oldin lazerli tekislash ishlari

Agar, bitta fermer 50 gektar maydonga ekin ekadigan bo'lsa va ekinini vegetasiya davrida 4 marta sug'oradigan bo'lsa, yuqoridagi hisob kitoblarga ko'ra har bir gektarga 4000-4800 m³, umumiy dala maydoniga esa 200000-240000 m³ suv ortiqcha sarf bo'ladi. Shuning uchun yerlarni lazer nivelirida tekislash eng dolzarb masala hisoblanadi.

Yerlarni lazer nivelirida tekislash– dala maydon yuzasidagi eng past va baland joylar farqi 1+3 sm.dan oshmaydigan darajadagi, maxsus jihozli lazer nivelirli qurilmalarda tekislash usuli tushuniladi.

1-Jadval

Bedani balandligiga tuproqqa chuqur ishlov berib hamda lazerli tekislangan va o'g'itlar me'yorining ta'siri (sm)

Variant tartibi	Ma'dan o'g'itlarning yillik me'yor			2021	
	N	P ₂ O ₅	K ₂ O	1	2
Haydash chuqurligi 28-30 sm					
1	50	70	50	62,8	98,1
2	75	120	100	72,6	107,5

Tuproqni haydash chuqurligi 15-20 sm bo'lib, lazerli tekislagich bilan 0,0005 nishablikgacha tekislab va N-75, P₂O₅-120, K₂O-100 kg/ga me'yorlarda qo'llanilgan (2) variantda bedani balandligi o'rimlarga mutanosib ravishda 81,7 va 112,5 sm ni tashkil qildi. Bu ko'rsatkichlar nazoratga nisbatan 18,9 va 13,9 sm ga, qolaversa shu me'yorlarda o'g'itlanib tuproq 28-30 sm chuqurlikda haydalgan nazoratga variantga nisbatan esa 9,1 va 5,0 sm yuqori bo'ldi.

2-rasm. Bedada o'tkazilayotgan fenologik kuzatuvlar

XUJLOSAJAP

1. Respublikamizda chorcachilikni rivojlantirishda yem-xashak bazasini mustahkamlash, yer unumdorligini va meliorativ holatini yaxshilash birinchi navbatdagi masalalardan biri hisoblanadi. Bu borada shuni aytish kerakki, beda O'zbekistonning sug'oriladigan yerlarida yuqori hosil beradigan ko'p yillik o't o'simlikdir.

2. Beda pichanining hosili 1-yilda 41,8 s/ga ni tashkil qildi. Eng yuqori pichan hosili tuproq 15-20 sm chuqurlikda haydalib hamda lazerli tekislangan yerlarda qo'llanilganda 40,3 s/ga ni va (haydash chuqurligidan) 16,4 s/ga ni tashkil qildi.

3. Beda ildizini rivojlanishi uchun maqbul sharoit tuproq 15-20 sm da haydalib N-100, P2O5-120, K2O-100 kg/ga qo'llanilganda kuzatilib, izlanish yili beda ildizining quruq massasi 43,6 s/ga ni, tugunaklar 6,19; kg/ga ni tashkil qilgan holda nazoratdan 22,7 s/ga hamda 3,72 kg/ga ortiqcha bo'ldi.

REFERENCES

1. Jurayev, A. Q., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., & Najmiddinov, M. M. (2021). Scientific Benefits and Efficiency of Drip Irrigation. *Journal of Ethics and Diversity in International Communication*, 1(6), 62-64..
2. Murodov Otabek Ulugbekovich, Kattayev Bobir Sobirovich, Saylichanova Maftuna Komiljonovna, & son of the Islamic Charter of Prayer. (2020). Smart irrigation of agricultural crops. *Middle European Scientific Bulletin*, 3, 1-3. <https://doi.org/10.47494/mesb.2020.3.16>
3. Jurayev, A. Q., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., & Najmiddinov, M. M. (2021). Cultivation of Corn as a Repeated Crop. *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 10, 49-51.
4. Atamurodov, S. U. (2022). IMPLEMENTATION OF IMPROVEMENT OF EMOTIONS BASED ON NATIONAL AND UNIVERSAL VALUES TO PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS ACTIVITIES. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 2022(2), 10-23.
5. Murodov Otabek Ulugbekovich, Saylichanova Maftuna Komiljonovna, Kattayev Bobir Sobirovich, Muzaffarov Mukhriddin Murodovich. Determination of efficiency of groundwater use in irrigation of millet planting, Euro-Asia Conferences, 2021/3/31, 131-134.
6. Jo'rayev, U. A., Jo'rayev, A. Q., & Atamurodov, B. N. (2021). Application of Provided Irrigation Technologies in Irrigated Agriculture. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(6), 164-166.
7. Atamurodov, B. N., Ibodov, I. N., Najmiddinov, M. M., & Najimov, D. Q. The Effectiveness of Farming in the Method of Hydroponics. *International Journal of Human Computing Studies*, 3(4), 33-36.
8. Jurayev, A. Q., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., & Najmiddinov, M. M. (2021). Aphorisms of Farming in the Method of Kidroponics. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*, 1(6), 133-135.
9. Jurayev, A. Q., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., & Najmiddinov, M. M. (2021). The Main Purpose of Drip Irrigation in Irrigation Farming and Its Propagation. *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 10, 46-48.

10. Saylixanova M., Davronov A., Isaeva L. PROBLEMS OF IMPROVING IRRIGATION TECHNOLOGY //МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ. – 2020. – С. 405-407.
11. JURAYEV U., KHAMIDOV M. Influence of phytoremediation plants on soil salts //Kiev, Ukraine. – 2012.
12. Khamidov, M.K., Balla, D., Hamidov, A.M., Juraev, U.A.Using collector-drainage water in saline and arid irrigation areas for adaptation to climate Chang. 2020. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science 422 (1), 012121
13. Xamidov M.X., Joraev U.A. Sniceniya mineralizatsii gallektorna-drenajnix VAD // Agrarnaya Nauga. 2016. № 6. С. 2-3.
14. Khamidov M.X., Juraev U.A. Influence of phytoremediation plants on soil salts / / innovative technologies in water management complex. – Ukraine, Rovno, 2012. - What? 32-34.
15. Balla Dagma, Ahmad Namidav, Khamidav Muhammadghan, O.About us Improvement of drainage water quality through biological methods: a case study in the Bukhara region of Uzbekistan // European Science overview. - Ausrtia Vienna. – 2016. Page not found (05.00.00. №3).
16. Fazliev, J., Khaitova, I., Atamurodov, B., Rustamova, K., Ravshanov, U., & Sharipova, M. (2019). EFFICIENCY OF APPLYING THE WATER-SAVING IRRIGATION TECHNOLOGIES IN IRRIGATED FARMING. *Интернаука*, 21(103 часть 3), 35.
17. Murodov Otabek Ulugbekovich, Saylichanova Maftuna Komiljonovna, Kattayev Bobir Sobirovich, Muzaffarov Mukhriddin Murodovich. Determination of efficiency of groundwater use in irrigation of millet planting, Euro-Asia Conferences, 2021/3/31, 131-134.
18. Murodov O.U., Kattaev B.S., Saylichanova M. K. // The use of sprinkler irrigation in the cultivation of agricultural crops // " Proceeding of the ICECRS.Conference of Management of Islamic Education Leadership in the Era of Revol 4.0 4.0 "conference. - Indonesia 2020.
19. AQ Jurayev, UA Jurayev, BN Atamurodov, MM Najmiddinov, Scientific Benefits and Efficiency of Drip Irrigation, Journal of Ethics and Diversity in International Communication 2021/12/2 62-64 st.
20. UA Jurayev, AQ Jurayev, BN Atamurodov, Application of provided irrigation technologies in irrated agriculture, International Journal of Development and Public Policy, 2021/12/1 164-166

21. AQ Jurayev, UA Jurayev, BN Atamurodov, MM Najmiddinov, Cultivation of Corn as a Repeated Crop, *European Journal of Life Safety and Stability* (2660-9630) 2021/11/29 49-51 st.
22. Атамуродов Б. Н. и др. ИССИҚХОНАЛАРДА ПОЛИЗ ЭКИНЛАРИ УЧУН ГИДРОПОНИКА УСУЛИ САМАРАДОРЛИГИ ВА ФОЙДАЛИ ЖИХАТЛАРИ //ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ. – 2020. – Т. 2. – №. 3.
23. Жураев А. К., Саксонов У. С. BUXORO VOHASIDA KUZGI BUG ‘DOYNI SUG ‘ORISH MUDDATLARI VA ME ‘YORLARINI ILMIY ASOSLASH //ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ. – 2019. – №. 6.
24. Жураев А. К., Саксонов У. С. BUG ‘DOY O ‘SIMLIGINING BIOLOGIYASI HAMDA AGROTEKNIKASI //ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ. – 2019. – №. 6.
25. Kurbanmuratovich M. R. et al. RESULTS OF APPLICATION OF SOFTENING SPHERICAL DISC WORKING ORGANNI IN FRONT OF THE BASE SMOOTHING BUCKET //ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. – 2021. – Т. 2. – №. 07. – С. 14-22.
26. N., Atamurodov B., et al. "The Effectiveness of Farming in the Method of Hydroponics." *International Journal of Human Computing Studies*, vol. 3, no. 4, 2021, pp. 33-36, doi:[10.31149/ijhcs.v3i4.2026](https://doi.org/10.31149/ijhcs.v3i4.2026).
27. Атамуродов, Б. Н., Фазлиев, Ж. Ш., & Рустамова, К. Б. (2020). ИССИҚХОНАЛАРДА ПОЛИЗ ЭКИНЛАРИ УЧУН ГИДРОПОНИКА УСУЛИ САМАРАДОРЛИГИ ВА ФОЙДАЛИ ЖИХАТЛАРИ. *ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ*, 2(3).
28. Фазлиев, Ж. Ш., Хаитова, И. И., Атамуродов, Б. Н., Рустамова, К. Б., & Шарипова, М. С. (2019). ТОМЧИЛАТИБ СУҒОРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИНИ БОҒЛАРДА ЖОРИЙ ҚИЛИШНИНГ САМАРАДОРЛИГИ. *Интернаука*, (21-3), 78-79.
29. Ro‘Ziyeva, M. A., & Najmiddinov, M. M. (2022). Sho‘rlik darajasi turlicha bo‘lgan suvning jamadon tipidagi ko‘chma quyosh suv chuchiktgich qurilmasining unumdorligiga ko‘rsatadigan ta’siri. *Science and Education*, 3(4), 218-221.
30. Ruziyeva, M. A., Najmiddinov, M. M., & Sobirov, K. S. (2022). COMPARATIVE ANALYSIS OF METHODS FOR MEASURING BURNUP OF SPENT FUEL ASSEMBLIES BETI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(5), 385-389.